

Babaların 3-6 Yaş Grubu Çocuklarıyla Geçirdikleri Zamanın Niteliğini Geliştirme¹

Perihan Ünüvar,² Nuray Senemoğlu³

Özet

Bu araştırmada; babaların, 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin geliştirilmesine çalışılmıştır. Araştırma, 16'sı deney, 14'ü kontrol grubunda olmak üzere toplam 30 gönüllü baba ile yürütülmüştür. Araştırmada öntest-sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen "Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi" (ZNBA) ve Dökmen tarafından geliştirilmiş olan Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) ile elde edilmiştir. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen "Baba Eğitimi Programı" (BEP) kullanılmıştır. Bu program hafta sonlarında ikişer saatlik oturumlar halinde 10 oturumda verilmiştir. Araştırmanın verilerinin analizinde parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; uygulanan Baba Eğitimi Programı'nın, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini olumlu düzeyde artırdığı ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Baba Eğitimi, Baba Eğitim Programı, Baba ile Geçirilen Zamanın Niteliği, 3-6 Yaş,*

Developing The Quality Of The Time Period Fathers Spare For Their Children At 3-6 Years Old

Abstract

The purpose of this study was to developing the quality of the time period that fathers spare for their children at 3-6 ages. The study was executed with 30 volunteer fathers, 16 of which are in experiment group and 14 of which are in the control group. The model with pre-test post-test control group was used in this study. The data of the research were obtained by the "Time Quality Determination Survey" developed by the researcher and "Emphatic Tendency Scale" developed by Dökmen. In the research, "Father Education Program", developed by the researcher, was used. This program was applied in totally 10 sessions which were divided into 2 hour sessions in the weekends. Non parametric statistics were used in the analysis of the data. According to the findings, it was observed that "The Program For Fathers Education" increases the quality of the time fathers spare for their children positively.

Key Words: *Father Education, Father Education Curriculum, The Quality of the Time With Father, 3-6 years of age*

¹ Babaların 3-6 Yaş Grubu Çocuklarıyla Geçirdikleri Zamanın Niteliğini Belirleme ve Geliştirme" konulu doktora tezine dayalı olarak hazırlanmıştır

²Yrd. Doç.Dr, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Burdur, perihanunuvar@mynet.com

³Prof.Dr.Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara, n.senem@hacettepe.edu.tr

Giriş

Aile, çocuğun doğum öncesi dönemde başlayan ve doğumu ile birlikte devam eden gelişiminde ve özellikle de kritik dönem olan 0-6 yaş sürecinde en önemli faktörlerden biridir. Zira bu dönemde çocukların en fazla etkileşimde bulunduğu kişiler, aile bireyleridir. En temel özellikleri, alışkanlık ve becerileri ya anne babalarını model alarak ya da onların rehberliğinde edinmektedirler.

Çocuk, anne-babadan aldığı kalıtsal özelliklerle doğar. İlk etkileşimde bulunduğu kişiler yine anne ve babasıdır. Çocuğun gelişimi anne-babanın ona gösterdiği davranışlar ve sağladığı aile ortamı ile en yüksek seviyeye ulaşır (Darga 1999). Çocukların yetişkinlerden farklı olan bir zihinsel yapıları vardır. Onlar yetişkinlerin minyatürü değildirler. Onların dünyayı görme ve gerçeklere karar vermede kendilerine özgü yolları vardır (Charles 2000). Çocuklar dünyayı görme ve gerçeklere karar verme yollarını yetişkinler rehberliğinde edinirler ve geliştirirler. Bu nedenle ilk altı yıl içinde anne babaların çocuklarına rehberlik etmeleri son derece önemlidir. Senemoğlu (2004); bebeğe, yaşamın ilk yıllarında anne-babası tarafından gösterilecek sevgi ve sıcak yakınlığın onun temel güven duygusu kazanmasında önemli olduğunu ve anne-babanın gözlenen davranışların ve tutumlarının çocuğun etkinliklerini, cinsiyet rollerini, kısaca tüm kişilik gelişimini etkilediğini vurgulamaktadır.

Çocuğun ilk beş yılı hem fiziki gelişim açısından hem de kişiliğin oluşumu, gelişimi, insan ilişkilerinin düzenlenmesi, kendini ve dünyayı tanıması açısından çok önemli bir dönemdir. Bu önemli dönemin en önemli kişileri anne ve babalardır (Aydın 2003). Genellikle çocuklarının gelişiminde bir sorun olduğunu ilk olarak fark eden, daha sonra bunu öğretmenlere ya da diğer kimseler tarafından da fark edilmesini sağlayan da ana babalardır (Pearce 1997).

Ülkemizde özellikle sosyo-ekonomik düzeyin düşük olduğu bölgelerde yaşayan çok çocuklu, geleneksel aile anlayışına sahip ve olumsuz ana baba tutumlarının yoğun olarak görüldüğü ailelerde yetişen çocukların çeşitli nedenlerle kurumsal okulöncesi eğitimden yeterince yararlanamadıkları da bilinmektedir (Berkman 2003). Ana-babaların; çocuklarına istenilen

davranış ve alışkanlıkları kazandırabilmeleri, kendi kendini denetleyen, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen ve girişimci bir birey olmalarını sağlayabilmeleri, öncelikle onları tanımaları ve onlarla sağlıklı bir iletişim kurmalarıyla mümkündür (Yavuzer 2003). Parke'e (1981) göre, yapılan çalışmalar; babaların annelere oranla çocuklarının daha fazla bağımsız davranmasını ve çevreyi keşfetmesini cesaretlendiren bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Bu da çocuğun zekasını olumlu yönde etkilemektedir (Akt. Albukrek 2002).

Babalık rolünü; sadece çocuğun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve onu disipline etmek olarak algılamayan, aynı zamanda çocuğuyla yakından ilgilenmek, onun bakımına katılmak olarak algılayan baba; çocuğunun hayatına daha çok katılmaktadır. Babaların, cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlarını bırakıp, modern tutumlara sahip oldukça çocuklarıyla daha çok ilgilendiklerini ve onlara daha yararlı olduklarını söyleyebiliriz (Kuzucu 1999). Aile, çocuğun tüm gelişiminde önemli bir çatı oluşturur. Çünkü aile çocuğa sağladığı çevre ile hem ahlaki ve kültürel değerlerin çocuğa verildiği, hem de çocuğun gelişen kişiliğinin dengeye oturabilmesi için gerekli olan şefkat ve güvenin sağlandığı bir sığınaktır. Aile aynı zamanda çocuğa sağladığı olanaklar, tutum ve davranışlarıyla onun bilişsel gelişimine de katkıda bulunmaktadır (Eryorulmaz 1993). Pedük (2004) tarafından yapılan araştırma sonuçları; babaların, çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında geleneklerin etkisinde kaldıklarını göstermektedir. Yablonsky (1991), babalar ve oğullar arasındaki ilişkileri açıklarken, babanın da anne kadar önemli olduğundan bahsetmektedir. Babalarda, annelik içgüdüsüne paralel bir babalık içgüdüsünün varlığından söz etmektedir.

Ülkemizde babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme yönündeki çalışmaların sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada Konya ilinde bulunan babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini artırabilecek nitelikte bir eğitim programı geliştirilmiş ve bu programın ne derecede etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla 'Baba Eğitimi Programı, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini etkilemekte

midir?'sorusunu cevaplamak üzere aşağıdaki denenceler test edilmiştir.

1. Deney grubu babaların Zaman Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamaları, öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.
2. Deney grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği son test puan ortalamaları, öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.
3. Kontrol grubu babaların Zaman Niteliğini Belirleme Anketi öntest puan ortalamaları ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.
4. Kontrol grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği öntest puan ortalamaları ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.
5. Deney grubu babaların Zaman Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamaları, kontrol grubu babaların

Zaman Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

6. Deney grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği son test puan ortalamaları, kontrol grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği son test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Konya ilinde oturan ve 3-6 yaş grubunda çocuğu olan babalar oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ise; 16'sı deney grubu ve 14'ü de kontrol grubu olmak üzere 3-6 yaş grubunda çocuğu olan toplam 30 gönüllü babadan oluşmaktadır. Örneklemde yer alan deney ve kontrol grubu babaların yaşlara göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1:Deney ve Kontrol Grubu Babaların Yaşları

Yaş Grupları	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	f	%	f	%
26-30	1	6	0	0
31-35	6	38	7	50
36-40	4	25	3	21
41-45	4	25	3	21
46+	1	6	1	7
Toplam	16	100	14	100

Tablo 1'de deney ve kontrol grubu babalarının yaş aralıkları bakımından denklik gösterdiği görülmektedir. Her iki grupta da çoğunluğun 31-35 yaş grubu aralığında olduğu, 30 yaş altı ve 46 yaş üstü babaların deney ve kontrol

gruplarında en düşük oranlara sahip olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu babaların eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2:Deney ve Kontrol Grubu Babaların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Deney		Kontrol	
	f	%	f	%
Orta öğretim(lise)	2	12,5	0	0
Üniversite	12	75	12	86
Lisans Üstü	2	12,5	2	14
Toplam	16	100	14	100

Tablo 2 incelendiğinde babaların eğitim durumlarına göre dağılımlarında da deney ve kontrol grubu arasında denklik olduğu görülmektedir. Her iki gruptaki babaların büyük çoğunluğunu üniversite mezunu babalar oluşturmaktadır. Deney ve kontrol gruplarında ilkökul mezunu babaya rastlanmazken, deney grubu babaların yaklaşık %13'ünün ise lise

mezunu olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol grubu babalar arasında, Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi öntest puanları bakımından başlangıçta fark olup olmadığını test etmek üzere Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3:Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Öntest Puanların Mann-Whitney U testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Deney	16	13,91	222,5	86,50	>.05
Kontrol	14	17,32	242,5		

Tablo 3'te deney ve kontrol grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği anlaşılmaktadır.

Deney ve kontrol grubu babalar arasında, Empatik Eğilim Ölçeği öntest puanları bakımından başlangıçta fark olup olmadığını test etmek üzere Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4:Deney ve Kontrol Grubu Babaların EEÖ Öntest Puanların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Deney	16	14,13	226	90,00	>.05
Kontrol	14	17,07	239		

Tablo 4'te deney ve kontrol gruplarının Empatik Eğilim Ölçeği öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi ve Dökmen tarafından geliştirilmiş olan Empatik Eğilim Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir.

Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi:

Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi 'nin geliştirilmesinde açık uçlu sorularla verilerin toplanmasının ardından 50 maddelik deneme formu hazırlanmış, 130 anne-babaya uygulanan deneme formu üzerinde yapılan faktör analizi ve alınan uzman görüşleri sonunda maddelerden bazıları elenmiştir. Yapılan faktör analizinde anketin maddelerinin, özdeğerleri 2'den büyük beş faktör etrafında toplandığı görülmüştür. Bu beş faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %66'dır. Yapılan faktör analizi sonrasında

değerleri 0.40 ve yukarı olan maddelerin nihai forma alınması sağlanmış, değerleri daha düşük olan ya da birden çok boyutta yüksek değer veren maddeler anketten çıkartılmıştır. Böylece anketin beş boyut ve 36 maddeden oluşan nihai formu elde edilmiştir. Ayrıca Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.74 olarak bulunmuştur.

Empatik Eğilim Ölçeği: Araştırmada, babaların empatik iletişim düzeylerinin belirlenmesi ve uygulanacak olan programın, empatik iletişim becerileri üzerinde etkili olup olmadığına bakmak için Dökmen tarafından geliştirilmiş geçerlik, güvenilirlik çalışması yapılmış ve pek çok araştırmada da kullanılmış olan "Empatik Eğilim Ölçeği"nin kullanılması uygun görülmüştür. Bu amaçla ölçeği geliştiren bilim insanı (Dökmen) ile iletişime geçilerek söz konusu ölçek ve puanlama anahtarı temin edilmiş ve araştırmada kullanılması için izin alınmıştır.

"Empatik Eğilim Ölçeği" 50 babaya 4 hafta ara ile iki kez uygulanmış ve test tekrar test güvenilirliğine Pearson Momentler Çarpımı

Korelasyon Katsayısı ile bakılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği 0.89 olarak bulunmuştur.

Araştırmada kullanılan "Empatik Eğilim Ölçeği"nin puanlanmasında ise Dökmen tarafından geliştirilen puanlama sistemi kullanılmıştır. Buna göre deneklere birbirinden farklı 6 problem durum sunulmuştur. Denekler bu altı sorundan her birisini okuduktan sonra, bu sorunun altındaki on iki tepkiyi teker teker okumuş ve bu on iki tepkiden "sorun sahibine söylemeyi tercih edebileceği" dört tepkiyi seçip yanlarına işaret koymuşlardır. Seçtiği dört tepkiyi önem sırasına koyması gerekmemiştir. Her bir denek $6 \times 4 = 24$ tepki seçmiştir. Her deneğin seçtiği tepki, anahtara göre puanlanmıştır. Deneklerin ölçeğin tamamından aldıkları puanlar toplanarak onların empatik beceri puanı olarak belirlenmiştir. Bu puanların yüksek olması empatik becerilerinin yüksek olduğunu, düşük olması da empatik becerilerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Baba Eğitim Programı:Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini geliştirmeye yönelik olarak hazırlanması düşünülen eğitim programına, ihtiyaçların belirlenmesiyle başlanmıştır. İhtiyaçlarının belirlenmesinden sonra bu ihtiyaçları gidermeye dönük olacak programın aday hedefleri belirlenmiştir. Aday hedefler; program geliştirme, okulöncesi eğitim ve anne-baba eğitimi alanlarında uzmanlaşmış akademisyenler tarafından incelenerek elenmiş ve düzeltilmiş ve eğitim programının hedefleri belirlenmiştir. Hedeflere göre belirlenen içerikte; duyguları tanıma ve kontrol etme, iletişim, empati, ana-baba tutumları, çocukların; bilişsel, sosyal, duygusal, aitlik ve merakını giderme gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik etkinliklere yer verilmiştir.

İçeriğin birbirinden bağımsız olarak ele alınabileceği, aşamalılık gerektirmediği dikkate alınarak modüler düzenleme yaklaşımı kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması:

Araştırmacı tarafından geliştirilen Baba Eğitimi Programı deney grubunda yer alan 16 babaya ikişer saatlik oturumlar halinde 10 hafta uygulanmıştır. Eğitim programının ilk haftasında ön testler (Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi ve Empatik Eğilim Ölçeği) ve programın tamamlanmasından sonra da son testler(Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi ve Empatik Eğilim Ölçeği) uygulanarak veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi:

Araştırmada parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Deney ve kontrol grupları arasında yapılan karşılaştırmalar için iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eden Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Deney grubunun ve kontrol grubunun öntest-sontest puan karşılaştırmalarında ise ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın önemliliğini test eden Wilcoxon Testi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde bulgular ve bu bulguların yorumu, denencelere göre düzenlenerek verilmiştir.

1. 'Deney grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi sontest puan ortalamaları, Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.' denencesini test etmek için deney grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi öntest ve sontest puanlarının aritmetik

Tablo 5:Deney Grubu Babaların ZNBA Ön-Test ve Son-Test Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	1,00	1,00	3,355	<.05
Pozitif Sıra	14	8,50	119,00		
Eşit	1	-	-		

Tablo 5'te, Wilcoxon Testi sonuçları, babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi'nden aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında, deney sonrası (sontest) lehine anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. (z = 3, 355, p<.05)

ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve ardından da Wilcoxon Testi uygulanarak ilişkili örneklemden alınan iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiştir. Bu testlere ilişkin veriler Tablo 5'te verilmiştir.

2. 'Deney grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği son test puan ortalamaları, Empatik Eğilim Ölçeği ön test puan ortalamalarından

anlamlı düzeyde yüksektir.'denencesini test etmek için deney grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği ön test ve son test puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve ardından da Wilcoxon Testi uygulanarak ilişkili örneklemden alınan iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiş ve elde edilen sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6:Deney Grubu Babaların EEÖ Ön-Test ve Son-Test Puanlarının Wilcoxon Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	8,00	8,00	3,104	<.05
Pozitif Sıra	15	8,53	128,00		
Eşit	0				

Tablo 6'da deney grubundaki babaların, deney öncesi ve sonrasında empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin Wilcoxon Testi sonuçları, babaların Empatik Eğilim Ölçeği puanlarının son test lehine anlamlı düzeyde farklı olduğunu göstermektedir ($z = 3,104, p < .05$).

3. 'Kontrol grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi ön test puan ortalamaları ile Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi son-test

puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur' denencesini test etmek için kontrol grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi ön test ve son test puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve ardından da Wilcoxon Testi uygulanarak ilişkili örneklemden alınan iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiş ve elde edilen sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7:Kontrol Grubu Babaların ZNBA Ön-Test ve Son-Test Puanlarının Wilcoxon Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	8	6,75	54,00	0,094	>.05
Pozitif Sıra	6	8,50	51,00		
Eşit	0				

Tablo 7 incelendiğinde, Wilcoxon Testi sonuçları, kontrol grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi'nden aldıkları ön test ve son test puanları arasında, anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($z = 0,094, p > .05$).

4. 'Kontrol grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği Ön test puan ortalamaları ile Empatik Eğilim Ölçeği son test puan ortalamaları

arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur' denencesini test etmek için kontrol grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği ön test ve son test puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve ardından da Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanarak ilişkili örneklemden alınan iki ortalama arasındaki farkın önemliliği test edilmiş ve elde edilen sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8:Kontrol Grubu Babaların EEÖ Ön test ve Son test Puanlarının Wilcoxon Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	6	5,58	33,50	0,044	.965
Pozitif Sıra	5	6,50	32,50		
Eşit	3				

Tablo 8 incelendiğinde, Wilcoxon Testi sonuçları, kontrol grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında, anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($z = 0,044$, $p > .05$).

5. 'Deney grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamaları, kontrol grubu babaların Zamanın

Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir' denencesini test etmek için deney ve kontrol grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi son test puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve Mann Whitney U Testi uygulanarak iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiş ve elde edilen sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9:Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Son test Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	16	20,66	330,50	29,50	.001
Kontrol	14	9,61	134,50		

Tablo 9'a göre 10 haftalık Baba Eğitimi Programına katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($U=29.50$, $p < .05$).

6. 'Deney grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği son test puan ortalamaları, kontrol grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği son test

puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.'denencesini test etmek için deney ve kontrol grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği son-test puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve Mann Whitney U Testi uygulanarak iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiş, sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10:Deney ve Kontrol Grubu Babaların EEÖ Son test Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	16	21,19	339,00	21,00	.001
Kontrol	14	9,00	126,00		

Tablo 10'a göre 10 haftalık Baba Eğitimi Programına katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların Empatik Eğilim Ölçeği son test puanları arasında programa katılan babalar lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($U=29.50$, $p < .05$). Bu bulgu, uygulanan Baba Eğitimi Programının, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanını niteliğini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Tablo 5'de, Wilcoxon Testi sonuçları, babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi'den aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında, deney sonrası lehine anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir ($z = 3,355$,

$p < .05$). Bu sonuçlara göre; düzenlenen Baba Eğitimi Programının, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini geliştirmede etkili olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgu, Sevinç ve Evirgen (2004) tarafından yapılan " okulöncesi eğitim merkezinde verilen anne destek programının anneler üzerindeki etkileri" konulu araştırmadan elde edilen, "anne eğitim programına katılan annelerin; çocukları ile daha çok etkileşime girdikleri, onları dinledikleri, çocukları ile daha çok konuştukları, öyküler okudukları, oyunlar oynadıkları, olumlu disiplin yollarını benimsedikleri ve kendilerini daha olumlu algıladıkları" yönündeki bulguyu desteklemektedir. Bu bulgu ayrıca Kartal (2004) tarafından yapılan;

"Bursa'da Anne Çocuk Eğitimi Programı'na katılan bir grup anne ve çocuğun profilleri ile programın anne ve çocuklar üzerindeki etkisi" konulu araştırmadan elde edilen; "ne yemek yapabilecekleri konusunda çocukların da fikrini aldıkları, onlarla daha iyi anlaştıkları, onlara daha çok zaman ayırdıkları, ev işlerinde onlara da sorumluluk verdikleri, çocuklarına bir şeyler öğrettikleri için kendilerini çok iyi hissettikleri, çocuklarını daha iyi anladıkları ve onlara karşı daha duyarlı oldukları" yönündeki bulguları da desteklemektedir.

Tablo 6'da deney grubundaki babaların , deney öncesi ve sonrasında empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin Wilcoxon Testi sonuçları, babaların Empatik Eğilim Ölçeği puanlarının sontest lehine anlamlı düzeyde farklı olduğunu göstermektedir ($z = 3, 104, p < .05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın pozitif sıralar yani sontest puanı lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre düzenlenen Baba Eğitimi Programı'nın, babaların empatik eğilimlerini geliştirmede etkili olduğu söylenebilir. Bu bulgu Kuzucu (1999) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen; gençlere uygulanan, iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik bilgi verici danışmanlık programının, baba-genç çatışma düzeyleri ve çatışma eğilim düzeyleri üzerinde olumlu etkisi olduğu bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 7 incelendiğinde, Wilcoxon Testi sonuçları, kontrol grubu babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi'den aldıkları öntest ve sontest puanları arasında, anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($z = 0, 094, p > .05$). Bu bulgu, Harrison (1997) tarafından yapılan araştırmada, "evli mahkumlar için hazırlanan baba eğitimi programına katılan babaların ana-babalık niteliklerinde artma olurken, bu programa katılmayanların niteliklerinde bir değişiklik olmamıştır" şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Tablo 8 incelendiğinde, Wilcoxon Testi sonuçları, kontrol grubu babaların Empatik Eğilim Ölçeği'nden aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında, anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($z = 0, 044, p > .05$). Bu bulgu, Sargin (1993)

tarafından yapılan araştırmadan elde edilen; verilen empati eğitimi sonrasında, deney grubu rehber öğretmenlerin empati beceri düzeylerinde artış olurken kontrol grubunda herhangi bir değişikliğin olmadığı şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Tablo 9'a göre 10 haftalık Baba Eğitimi Programına katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi sontest puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($U = 29.50, p < .05$). Bu bulgu uygulanan Baba Eğitimi Programının, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanını niteliğini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, Amerika'da. Harrison (1997) tarafından, evli mahkumlarla yapılan baba eğitimi çalışmalarında, "uygulanan program; babaların, ana-babalık niteliklerini artırmada anlamlı düzeyde farklılık yaratmıştır" şeklindeki bulguyu desteklemektedir. Ayrıca Özdemir'in (1992) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, Anne Çocuk Eğitimi Programına katılan annelerin çocukları ve eşleri ile etkileşimlerinin daha olumlu olduğu, daha iyi iletişim kurdukları, cezaya daha az başvurdukları şeklindeki bulguları da desteklemektedir. Bu bulgu, Lombard (1982, Akt. Çağdaş, 2003) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, ebeveyn eğitimi programına katılanların; çocuklarına karşı daha pozitif davranışlar gösterdiği, çocuğun eğitimine daha fazla ilgi ve katılım gösterdikleri ve okul aktivitelerine daha çok katıldıkları bulgularını da desteklemektedir.

Tablo 10'a göre 10 haftalık Baba Eğitimi Programına katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların EEÖ sontest puanları arasında programa katılan babalar lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($U = 29.50, p < .05$). Bu bulgu, uygulanan Baba Eğitimi Programının, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanını niteliğini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir.

Bu bulgu, Aydın (2003) tarafından yürütülen baba katılım eğitiminin babaların katılım düzeylerine ve babalık rollerini algılayışlarına etkisi konulu araştırmada, babaların çocukların bakım sürecine aktif katılımını sağlamaya dönük eğitim programının baba çocuk

iletişimini geliştirdiği yönündeki bulguyu desteklemektedir. Lombard (1982) ebeveyn eğitimi programına en az iki yıl katılan ebeveynlerle hiç katılmayan ebeveynler üzerinde yaptığı karşılaştırmalı araştırma sonucunda; ebeveyn eğitimi programına katılanların; çocuklarına karşı daha pozitif davranışlar gösterdiği, çocuğun eğitimine daha fazla ilgi ve katılım gösterdikleri ve okul aktivitelerine daha çok katıldıkları (Akt:Çağdaş 2003) şeklindeki bulguyu desteklemektedir. Bu bulgu ayrıca, Ünal (2003) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, empatik iletişim eğitimi sonrasında annelerin iletişimlerinde empatik eğilimlerinin anlamlı bir düzeyde arttığı şeklindeki bulguları da desteklemektedir.

Sonuçlar

1. Deney grubu babaların ZNBA öntest ve sontest puanları arasında sontest lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu durum, uygulanan BEP'in, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir.
2. Deney grubu babaların EEÖ öntest ve sontest puanları arasında son test lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu durum, uygulanan BEP'in, babaların empatik iletişim becerilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir.
3. Kontrol grubu babaların ZNBA ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. BEP'e katılmayan babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır.
4. Kontrol grubu babaların EEÖ öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. BEP'e katılmayan babaların empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır.
5. Deney grubu babaların ZNBA sontest puan ortalamaları ile kontrol grubu babaların ZNBA sontest puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. BEP'e katılan babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği, bu programa katılmayan babalara oranla anlamlı düzeyde artmıştır.
6. Deney grubu babaların EEÖ sontest puan ortalamaları ile kontrol grubu babaların EEÖ sontest puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. BEP'e katılan babaların empatik eğilim düzeyleri bu programa katılmayan babalara oranla anlamlı düzeyde artmıştır.

Öneriler:

Babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin artırılabilmesi için babalara yönelik eğitim programlarının sayı ve niteliği artırılabilir. Bu amaçla öncelikle bu program okulöncesi eğitim kurumları ve ilköğretim kurumlarında uygulanabilir. Bu kurumlarda düzenlenen veli bilgilendirme seminer ve toplantılarının daha işlevsel hale getirilmesi sağlanabilir. Bu kurumlarda, babaların katılımına yönelik programlar düzenlenebilir.

Ülke genelinde MEB ve gönüllü kuruluşların işbirliği ile Baba eğitimi programları geliştirilerek uygulanması ve yaygınlaştırılması sağlanabilir.

Belli sayıda çalışan babaya sahip olan işyerlerinde babalara, baba eğitimi verilmesi uygulaması başlatılabilir, bu eğitimlerin verilmesi iş yerleri için zorunlu hale getirilebilir.

Babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğine yönelik olarak, daha uzun bir periyodu içeren (0-18 yaş gibi) yaş grupları ile uzunlamasına ya da kesitsel araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Albukrek, İ. (2002). *Anne, Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Babanın Çocuğuna Karşı Tutumu ile Çocuğun Benlik Kavramı Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Aydın,A.(2003). *The Effect Of Father Involvement Training On The Fathers' Involvement Level And Perceptions Of Their fathering Roles*. Yüksek Lisans Tezi. ODTÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Berkman, S.(2003) *Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Farklı Modeller*. Ankara.
- Charles, C. M. (2000). *Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri*. (Çeviren: Gülten Ülgen.) Ankara:Pegem Yayıncılık.
- Çağdaş, A.(2003). *Anne- Baba-Çocuk İletişimi*. Konya:Eğitim Kitabevi.
- Darga, H.(1999). *Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Babaların Altı-On-Ödört Yaşlarındaki Çocuklarının Eğitimine Katılımlarının Değerlendirilmesi*. Yüksek.Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Eryorulmaz, A.(1993). *Kurumsal Okulöncesi Eğitiminde Ailenin Rolü*. 9. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırılması Semineri. Ankara.
- Harrison, K.(1997). *Parental Training for Incarcerated Fathers: Effects on Attitudes, Self-Esteem, and Children's Self-Perceptions*. Journal of Social Psychology, Vol.137, Issue 5
- Kartal, H.(2004). *Bursa'da AÇEP'e Katılan Bir Grup Anne ve Çocuğun Profilleri İle Programın Anne ve Çocuklar Üzerindeki Etkisi*. Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları. İstanbul: OMEP. 217-227.
- Kuzucu,Y.(1999).*Babalarıyla Çatışma Düzeyi Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin ve Babalarının Babalık Rolüne İlişkin Algılarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Pearce, J. (1997).*Çocuklarda Büyüme ve Gelişme*. (Çeviren: Ayşegül Yeşildağlar) . Ankara: Doruk Yayıncılık
- Pedük, Ş.B. (2004). *Anne-Babaların Kullandığı Sevgi Sözcüklerine Bir Bakış*. Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları. İstanbul: OMEP. 351-36.
- Sargın, N.(1993). *Rehber Öğretmenlerin Empati Düzeylerinin Geliştirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Senemoğlu, N.(2004). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi
- Sevinç, M. ve Evirgen, Ş.(2004). *Küçükçekmece Okulöncesi Eğitim Merkezinde Verilen Okul Destekli Anne Eğitim Programının Anneler Üzerindeki Etkileri*. Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları. İstanbul: OMEP. 99-119
- Ünal, F. (2003). *Empatik İletişim Eğitiminin Okulöncesi Çocuğu Olan Annelerin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Yablonsky, L. (1991). *Father and Sons: The Most Challenging of All Family Relations, The American Journal of Family Therapy*. Vol.19. No.1. Spring.
- Yavuzer, H. (2003). *Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Summary

Introduction:

The family is one of the most important factors in a child's development during the period from the prenatal period to birth, continuing on to the critical period of ages 0-6 because the individuals that children interact with the most are their family members in this period. Children acquire the most basic characteristics, habits and skills by either modeling their families or following their guidance. Children have a different cognitive structure from adults. They are not miniature forms of adults. They have a unique means of observing the world and making decisions on reality.

The first five years of the child is a very important period with respect to both physical growth and formation and development of personality, establishing human relationships, and getting to know himself/herself and the world. The most important individuals of this period are mothers and fathers. Parents can succeed in teaching the desired behaviors and habits, and enabling their children to become individuals who have self-control, freely express feelings and thoughts, and be proactive if they primarily get to know their children and establish a healthy communication.

Fathers who do not perceive the role of fatherhood as merely meeting their children's financial needs and disciplining them, but rather view this role as showing close interest in their children and participate in their care contribute to their children's life more. We can state that those fathers who abandon traditional attitudes regarding gender roles, but rather assume modern attitudes are more involved with childcare, and contribute more. The family forms an important framework in the child's development because the family is a shelter providing an environment where the child is given both moral and cultural values, and the necessary care and safety necessary for his developing personality to find a balance. The family also contributes to the cognitive development of the child through the opportunities provided, and attitudes and behaviors displayed.

The studies conducted into the determination and development of quality of the time that fathers spend with their child in our country is known to be limited. For this reason, in this study an education program was developed with aim to increase the quality of time that fathers spend with their children and to determine the degree to which this program was effective.

Method

Experimental design was used with pre-test and post-test control groups in the study. The study was conducted on a total of 30 volunteering experimental fathers, 16 of whom was in the experimental group and 14 was in the control group. The data of the study were obtained using "Time Quality Determination Questionnaire" (TQDQ), which was developed by the researcher and "Emphatic Tendency Scale" (ETS), which was developed by Dökmen. In the study, the program implemented was "Father Education Program" (FEP), which was developed by the researcher. This program was delivered in 10 sessions, each lasting 2 hours, which were held at the weekends. In the analysis of the data, nonparametric statistics were used. Comparisons between experimental and control groups were administered using Mass Whitney U test. For the pre-test/ post-test score comparisons of experimental and control groups, Wilcoxon Test was used.

Findings

As a result of the study, a significant difference was found between the pre and post experiment scores that fathers obtained from the Time Quality Determination Questionnaire ($z = 3, 355, p < .05$) in favor of the post-experiment (post-test) test. The results of the Wilcoxon test, which was administered to determine whether there was a significant difference between pre-experiment and post-experiment emphatic tendencies of the fathers in the experimental group, indicated that fathers' Emphatic Tendency Scale scores showed a significant difference in favor of post-test ($z = 3, 104, p < .05$). No significant difference was found between the pre and post-test scores that fathers in the control group obtained from Time Quality Determination Questionnaire and Emphatic

Tendency Scale. Moreover, the post-test scores that fathers in the experimental group obtained from Time Quality Determination Questionnaire and Emphatic Tendency Scale were higher at a significant level compared to the scores obtained by fathers in the control group.

Discussion

In this study, it was found that the TQDQ and ETS post-test scores of the fathers in the experimental group who attended the Father Education Program were higher at a significant level than their pre-test scores. In addition, the post-test scores that fathers in the experimental group obtained from TQDQ and ETS were higher at a significant level compared to the scores of the control group fathers. These findings indicate that the Father Education Program that was implemented had an effect in improving the quality of time that fathers spend with their children. The findings support the finding reached in Sevinç and Evirgen (2004)'s study. They found that "the mothers who attend mother education program interact with their children more,

they listen to them, talk to their children more often, read stories, play games, embrace positive disciplining methods, and perceive themselves more positive". In addition, the findings in the current study also show similarity to those found by Kuzucu (1999) in his study, which showed that the informative counseling program aiming at developing communication skills of the youth has positive effects on the father-youth conflict levels and conflict tendency levels. In another study conducted by Harrison (1997), it was found that "an increase was observed in the parental qualities in fathers who attended father education program prepared for married convicts, while no change was observed in the qualities among those who did not participate in this program", which supports the finding of the current study. The findings of this study also support the finding reached by Sargın (1993), which showed that after receiving empathy training, an increase was observed in the empathy skills in the counseling teachers in the experimental group while no change was found in the control group teachers.